

2010. AASTA ILMA MEENUTADES

Noppeid ajalehes Maaleht avaldatud lugudest. Autor Ain Kallis.

ILMATAAT NÄITAS JAANUARIS EUROOPALE KOHA KÄTTE

2009. aasta hilissügisel jälgisime heldinult kauneid lumehelbekesi liuglemas ning muretsesime, egas jõuludeks maa ometi mustaks jää. Jaanuaris pärisid aga õige mitmed kaaskodanikud sünoptikuilt otsekoheselt: “Millal ükskord selle valge s...sadu lakkab?!” Arusaadav: hommikuti muudkui kühvelda ja kühvelda, otsides autot hange alt või siis kakerda jalamehena vaevaliselt paksu lume sees. Vähe sellest – külm kippus ka elu kallale. Alati tuleb kurtjaid lohutada öeldes, et on olnud palju hullemaid talvesid. Kui nüüd sai näärikuust kokkuvõtteid teha, siis võis nentida, et “palju” on palju öeldud: käes oli üks karmimaid aastaaegasid meie kliima ajaloos. Nimelt saavutas 2010. aasta jaanuar Tartu 1865. aasta detsembris alanud vaatlusreas külma poolest soliidse kuuenda koha ($-13,8^{\circ}$)! Veel rabavam oli avastus, et kahe esimese talvise kuu (detsember-jaanuar) järgi on see talv keskmise õhu”soojaga” $-9,3$ kraadi senises pingereas koguni kolmandal kohal! Ettepoole jäävad vaid tuntud aastavahetuskuud 1941/42 ($-12,7^{\circ}$) ja 1986/87 ($-11,9^{\circ}$). Muide, viimase pakaselise talve 2002/03 algus oli kuuenda koha vääriiline ($-8,3^{\circ}$). Ühesõnaga – elame mälestusväärsetel ajal, seltsimehed! Nagu paarkümmend aastat tagasi tavatseti öelda.

Kõige jahedam oli elu Jõgevamaal, kus kuu keskmine temperatuur püsis $-14,3$ kraadi ümber. Võrdluseks, Ruhnu oli oma $-6,9$ kraadiga lausa kuurort. Jaanuari miinimumiks mõõdetigi just Jõgeval $-32,4^{\circ}$.

Sademeid tuli lumena keskmiselt üle riigi vaid 25 mm (56% normist). Pole siin midagi imestada, sest kogu see paks lumevaip püsib sulade puudumisel väga kohev. Lume all oli pinnas külmunud 14 kuni 49 cm sügavuselt. Ei lasknud too vaip ka merel kauaoodatud jääteid meisterdada.

Kolmandaks hädaks jaanuaris oli tuul. Kui ta puhub pikalt, kõvasti ja edelast, nagu 2005. aasta jaanuaris, tuleb uputus, puhub sedaviisi aga idakaarest, jäävad praamid põhja kinni. Ainukesed, kes nädala jagu päevi said rõõmustada, olid mu kolleegid, kellel meretaseme prognoosid täkkesse läksid.

Külmapoolusest oli tänavusel tõnisepäeval, 17. jaanuaril palju juttu. Juba hommikul võis ühest raadiojaamast kuulda: “Täna 70 aastat tagasi mõõdeti Jõgeva ilmajaama ruumides rekordiline külm $-43,5$ kraadi!” (Vähe on selliseid uudiseid, mis sõpru sulle otsekohe helistama paneb. Jube lugu tõesti – mis siis veel õues oodata võis!) Lugeses lehelugude pealkirju tollastes lehtedes, jääb tõesti mulje, et pakane tekitas ka siis paksu pahandust. Muu hulgas sain teada, mis tegelikult teeb häält kõva külma aegu. Päevalehes kirjutati, et “Hiiumaal oli korraks nii külm, et naakui jala maha pani, see maa külges kinnikülmand oli. Tahtsid keia, pidid jalgu maa külgest lahti kiskuma. Ja pole see naasama vaikselt lahti tulnd. Ikka samm ja pauk, samm ja pauk”.

Vene talv Lääne-Euroopas

Nüüd pole enam mingit kahtlust – karm talv sunnib valitsusi Läänes mõtlema mitte ainult kasvuhoonegaaside peale. “Päris” gaasi tulekuks tehakse valla kõik ukсед sest “parem kuumas kõngeda kui külmas kärvata”. Ja külm oli Euroopas igal pool. Pakase tõttu hukkunuid olevat kokku

juba üle saja. Ainuüksi Rumeenias kaotas elu vähemalt 22 inimest (külma oli seal -34 kraadi!), Poolas 42, Ukrainas 27. Lennuväljad on päevi suletud, maanteed umbes, elektriliinid katkenud. Aga ega mujal maailmas kergem pole. Mongoolias hukkus 40 kraadises pakases kümneid tuhandeid kariloomi, Indias ja Nepalis suri -1 kraadise külma tõttu 170 elanikku. Melbourne kannatab viimase 108 aasta tõsisema kuumalaine käes – päevasel ajal kerkisid termomeetri näidud juba 42 kraadini. Peruuusse ei tasu minna – nii nagu 4 aasta eest, nii ka nüüd jäid tuhanded inkade linnade imetlejad mudavoolude taha lõksu.

VEEBRUAR OLI LUMINE NING KÜLM

Teatavasti on veebruar kõige lühem kuu just seetõttu, et ta on külmast kokku tõmbunud. Kuna viimasel ajal on tulnud ettepanekuid hakata muutma kuude nimetusi rahvapärasemateks, siis võikski veebruar võikski olla kas külma- või siis tuisukuu (võru murdes radokuu). Ja õige ka – palju neid siis ikka on, kes veebruaris elektri asemel küünlaid kasutavad või märtsis paastuvad. Pealegi manitses juba Tammsaare: leidkem meie omapära, sest omapära on see, mis loeb. Samuti ei saa ma aru, mis peaksime tähistama ka kauge Hiina tiigriaasta algust. Näiteks võiksime, silmas pidades oma riigi vappi, kutsuda näiteks 2010. aastat lahja lõvi aastaks (nii nagu masule kohane, oli eelmine kõhna lehma ning üle-eelmine kirikuroti aasta).

Igal juhul oli veebruari tuisukuuks kutsuda igati sobilik. Ta algas nii kõva lumemölluga, et halvas isegi rongiliikluse! Ja seda valget kraami tuleb aina juurde. Õnneks pole poolt lumest enam taevas. Olümpiakuul püstitati siinmail õige mitmeid ilmarekordeid, küll kohalikke. Näiteks kattis 24.–26. kuupäeva paiku maad paljudele seni nägemata lumevaip – Jõhvis ja Alajõel Peipsi ääres 78, Kuusikul 73, Mustvees 70 cm. Kui real talvedel jäävad saared koguni paljaks, siis nüüd oli Kihnus 58 ja Ruhnus 49 cm lund.

Väga pikk oli seekord ka sulata periood, mis näiteks Jõhvis ulatus 76 päevani, 9. detsembrist kuni 22. veebruarini. Muide, veel kauem ei nähtud sulailma karmil sõjatalvel 1941/1942 – ligi kolm kuud ehk 90 päeva! Kuni vabariigi aastapäevani oli lumikate kohev ja kerge: teatavasti kaalub külmaga sadanud lume kuupmeeter vaid kümnekond kilogrammi. Edasine sula ning vihm muutis valge loodusliku “suletaki” tinaraskeks. Märja lume puhul kasvab kuupmeetri lume kaal pea poole tonnini (jää on see 900 kg ümber).

Tallinlased arvavad sageli, et Harkus mõõdetavad lumekogused ei iseloomustavat kogu linnas toimuvat ilmataadi tegemisi. Kolleegid mõõtsid siis lume paksust pea kõigis kohtades, kus meteojaamad kunagi paiknesid. Selgus, et nii Peeter I majakese juures, kus lund hinnati mitmekümne aasta vältel, samuti Ülemiste lennuväljal ja Kosel Pirita kandis, oli valge vaiba paksus pea ühesugune, jäädes paari sentimeetri võrra Harkule alla.

Kui EMHIs riigi sademete hulgad kokku loeti, selgus, et kuu jooksul sadas kõige rohkem Kihnu saarel – 57 mm ehk 236% pikaajalisest keskmisest ehk normist. (Meenutagem, et kui räägitakse sademetest, siis talvel on see mõõdnõusse sadanud lume sulatamisel saadud veekihi paksus). Pea kaks korda vähem sadas Sõrves, 30 mm (siiski 112% normist). Kogu riigi keskmiseks arvutati 43 mm ehk 131% normist. Veebruar oli ligi 3 kraadi keskmisest külmem ($-7,5^{\circ}$). Jahedamad paigad jäid ida poole – Mustvee ($-9,2^{\circ}$), Väike-Maarja (-9°), soojemad aga läände (Vilsandi ja Ristna – $5,5^{\circ}$).

Maratoni ajal püsis ilm kena: külma -12 kraadi ümber, tuult mõõdeti nii Tõraveres kui Võrus 2–3

m/s. Tallinnas tähtsa paraadi paiku sadas nõrka lund, õhutemperatuur oli -8 kuni -9 °C, tuult 2,3 m/s, seega tundsid nii marssijad kui pealtvaatajad näol tuulekülma umbes -14 kraadi jagu.

Mujal oli ilm veebruarikuine: põhja pool (Lääne-Euroopas ja USA idaosariikides) möllasid talvetormid, Alpides hukkusid laviinide all inimesed, lõunapoolkeral lainetasid kuumalained (Austraalias 40°). Mitmed USA osariigid said uued lumerekordid (Texas 28 cm). Järgmises taliolümpia paigas Sotšis mõõdeti 15. veebruaril uueks kuu soojusrekordiks 23,8 kraadi! Uueks olümpia-alaks valitakse ilmselt veesuusatamine.

PAASTUKUU EI KOONERDANUD LUMEGA

Kõrged hanged toovad vee ahju, ütleb vastne rahvatarkus. Läbi sai paksu lume kuu, kutsutud ka paastu-, linnu- ja urbekuus, hea teeninduse ja teatrikuu. Algas jüri-, nalja- ja hariliku teeninduse kuu.

Kliimaatiliselt oli terve märts alles kevadtalv, aeg, mil lumi sulab, kahaneb ning domineerivad sulailmad. Varakevad algab pärast lumikatte kadumist. See periood võib kesta vahel päris kaua, aeg “päris” kevadeni võib mõnel aastal vinduda isegi kuid! Paljus sõltub see talve karmusest ning sellest, mil määral Läänemeri on jääga kaetud. Külmade talvede järel kulub hulk energiat lume sulatamisele ning maapinna soojendamisele. Jääs meri on ju kui suur külmkapp, mis hoiab ka õhutemperatuuri madalal. Sel aastal oli lund küll kole palju, tundus, et see kogus ei kao enne jaanipäeva, ometi tegi soe õhk koos vihmaga oma lammutustöö üllatavalt kiiresti.

Aastakümneid pole me maa tundnud taolist rasket vaipa oma kohal – Kirde-Eestis püsis selle paksus Peipsi põhjakaldal pea kogu kuu vältel 70 cm ümber. 2009/2010 talve rekord 80 cm mõõdetigi Alajõel 19. märtsil, palju maha ei jäänud ka Jõhvi oma 78 sentimeetriga. Ja mitte igal aastal ei ületa saartel lume tüsedus (67 cm Saaremaa keskosas) Otepää näitajaid!

Tänavune kevadtalv kujunes ka lausa eluohtlikuks: kümned linnakodanikud said kannatada jääpurikate ning katustelt langevate lume- või jääkamakate läbi. Narkomaanid rõõmustasid – olevat täheldatud, et kui märtsis on jääpurikad pikad, kasvab suvel pikk kanep.

Märtsikuu õhusoojus lainetas kui meri. Kord külmetas, siis jälle sulatas. Kui EMHIs andmed kokku löödi, selgus, et riigi keskmine õhutemperatuur ($-1,8^{\circ}$) jäi normile poole kraadiga alla. Harilikust soojem oli vaid kuu lõpukolmandik. Külm oli Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarjas $-3,1^{\circ}$), soojem mere ääres (Vilsandil $-0,5^{\circ}$). Mõnel ööl võis tunda talvist pakast (17. märtsil Jõhvis mõõdeti $-24,6^{\circ}$), kuu lõpupäeval aga tõelist kevade hingust (Võrus 16°).

Sadas nii lund, lörtsi kui vihma. Seda kõige rohkem Narva-Jõesuus (73 mm ehk 220% normist), samas kui Kuressaare sadamas nimega Roomassaare mõõdeti sademete koguseks 27 mm. Peale pakase paukus paastukuul ka pikne, nimelt 13., 14. ja 27. kuupäeval. Samuti mitte just harilik ilmanähtus varajasel kevadkuul.

Põhjapoolkera sai lund pea kõikjal. Eriti hädas oli Moskva, kus linnapea oli sügisel lubanud, et lennuvägi hoiab sel talvel lumekihi pealinnas umbes kümne sentimeetri paksuse. Kohalik ilmataat püstitas aga uueks lumerekordiks 67 cm! Mitte küll märtsis vaid veebruaris. Mongoolias tappis -58 kraadine pakane koos tugevate lumesadudega üle kolme miljoni karilooma. Karm aeg jätkub seal ka kevadel.

5. märtsil kirjutas sünoptik Taimi Paljak: “Vastuolulisel kombel on meile talve tagasi toonud tsüklon, mis oma nooruse ägeduses Lääne-Euroopas palju kurja tegi.” Too Xynthia jõudis lõpuks välja Barentsi mereni, kus ka küpses eas kattis Koola poolsaare paksu lumekorraga. Prantsusmaa rannikul aga kaotas elu üle poolesaja elaniku – lained purustasid tammid, vette kadusid kümned majad. Hiina põhjaosas möllas kaks Gobi kõrbest vallandunud liivatormi. Liivaosakesi lendas lõunasse Taiwanini, ida poole isegi USAsse!

JÜRIBUUL OLII MAA VESINE, TAEVAS TUHANE

Vulkaan Islandil ja suurvesi tegid tänavuse aprilli meeldejäävaks

Nii nagu karta oli, tõi väga paksu lumekorral sulamine vee põldudele-väljadele ja isegi linnatänavale. EMHI veebileheküljel oli kuu keskel umbes – nii paljud jälgisid pinevalt Emajõe veetaseme kasvukõverat. Tartu kesklinnas olev mõõtepunkt näitas, et jõuti 1953. aasta veekõrguseni, rekordist jäädi õnneks aga oma 40 cm kaugusele. Suuruputust ei tulnud ka Peipsiäärsetel aladel. Vaatamata sellele oli päästjatel tööd kuhjaga: vesi kippus tubadesse, lammutas jõekaldaid, ujutas üle maanteid. Looduskatastroofist ei saanud küll rääkida, vähemalt ei pöörata maailma mastaabis sääraستهle uudistele mingit tähelepanu.

Hoopis enam mõjutab sadade tuhandete elu üks vulkaanipurse. Kuigi see keerulise nimega tulemägi Islandil jääb keskmise kaliibriga tegijate kilda, näitas ta ometigi looduse võimu. Sest ta asub just “õigel” kohal, otse meie “ilmaköögi uksele”, seal, kust asub tee enamik Põhja-Euroopasse suunduvaid tsüklooneid. Maakera kliimat too Eyjafjalla ”öökull” ei tohiks väga mõjustada, sest seni ei ole tuhakogus olnud väga suur ning see ei ole sisaldanud oluliselt päikesekiirguse vähenemist mõjutavaid väävliühendeid. Seevastu vulkanoloogid kuulasid aiva pingsamalt tema palju kardetavama naabri Katla podinat. Viimane ei heitvat nalja! Meil Eestis olid tuhapilved varjatud tavaliste pilvede poolt, seega jäi nende mõju meie atmosfääri läbipaistvusele mõõtmata. Kindlasti ei olnud ka kuu lõpu külmad ilmad tingitud meile pähe puistatud tuhast.

EMHI andmeil oli aprillikuu keskmine õhutemperatuur 4,8 °C, mis on poole kraadi võrra jahedam uuest pikaajalisest keskmisest ehk normist (arvutatud aastate 1971–2000 põhjal). Külmem oli ilm saartel (Ristnas 3°), soojem Lõuna-Eestis (Võrus 6,7°). Äärmuslikud temperatuurid olid: –5,1 kraadist 20. aprillil Kuusikul kuni 20,5 kraadini kuu viimasel päeval Tõraveres.

Nii nagu ka mullu, oli teine kümmepäevak väga kuiv – suures osas Eestist ei sadanud tilkagi. Kuu lõikes sai kõige enam kastetud Kuusiku (44 mm), kuiv oli nii Saaremaal (Roomassaares 14 mm) kui Virumaal (Jõhvis 15 mm). Sademed tulid enamasti vihmana, mõnel päeval sadas ka kergelt lund või lörtsi. Nagu varakevadel ikka. Kuu lõpul oli õhk mõnel pool väga kuiv – näiteks 27. kuupäeval arvutati Võrus suhteliseks niiskuseks üpris harukordne 17%.

Maailmas tegid ilma peale vulkaani ka tornaadod, kuumalained ja põuad. 24. aprillil möllas Mississipi osariigis peaaegu kahe kilomeetri laiune vägev tornado. Vaatamata hoiatustele, hukkus 10 inimest, poolsada said vigastusi. Pöörise teekond olevat ulatunud 240 kilomeetrini! Keeristorm tappis üle 130 inimese 13. aprillil Indias ja Bangladeshis. Kodu kaotas ligi 250 tuhat sealset elanikku. Kevade kohta kõrged temperatuurid, üle 30 kraadi, mõõdeti USA idaosas. Alles mõni nädal varem räsib seda kanti tugev lumetorm! Kui Euroopale tõi kannatusi tuhapilved, siis India lääneossa jõudnud tolmutorm andis mõningast leevendust seal valitsevale kuumusele. Sombuses õhus langes õhusoojus mitme kraadi võrra.

MAI LÕPUL SAABUS SÜGIS!

Lehekuu keskel valitsesid tõelised suveilmad

Maikuu on üks põnev kuu, ja seda mitte ainult klimatoloogidele. Sel ajal oleme saanud tunda nii parajat külma kui troopilist kuuma, nii põuda kui üleujutusi, lund, lõrtsi, päikest ja äikest. Tänavune lehekuu oli tagantjärele mõeldes üpris meeldiv: kui mai algul sadaski lõrtsi ning veidi lundki, siis mitte nii palju, nagu mitmetel aastatel. Ehk mäletate mai lõpu sadu 1975. aastal, kui 29. kuupäeval oli suur osa Eestist kuni paarikümne sentimeetrise lumekihi all? 1. mail, kevadpühal, tööraha solidaarsuse päeval peeti Eestis kapitalistlikku laupäevakut. Ilm oli jaheda-, tuul vingevõitu, maksimaalsed soojanäidud küündisid Võrus 16, saartel 12 kraadini. Kuu kõige külmem hommik oli 3. mail, kui Kuusikul mõõdeti õhus vaid –3,5 kraadi.

Kogu esimese dekaadi valitses tüüpiline varakevadine ilm: Lõuna-Eesti ning ranniku vahel püsisid suured temperatuurikontrastid. Näiteks 8. mail, roheliste rattaretke ajal, oli Võrus päris südasuvine soojus (25,8°), samal ajal Paldiski elanikud lõdisesid 4,7 kraadises jaheduses. Retkeliste laagrit Laiusel räsivad kõvasti äikeseaegsed tuuleiilid.

Kaheteistkümnendal mail saabus kauaoodatud suvi, võiks öelda, isegi südasuvi (keskmised temperatuurid üle 15°) vähemalt mandrile. Pärnus kerkis õhusoe 14. kuupäeval juba 28,1 kraadini. Lõunas soojenesid järveveed 21 kraadini! Näha sai päikest ning kuulda äikest. Meie kauaaegne korrespondent Kambjast Salme Kangur teatas kõvast rahest mitmel pool. Vihma sadas, kuidas kusagil: Viljandis ja Vilsandil vaid 4–5 mm, Jõhvis 39 mm (3,4 korda normist). Ühe vihmahoo järel olevat kartulipõllud Kambjas olnud “siledad nagu asfaldiväljakud”! Kevadine “sügis”, vähemalt tundus see nii, saabus 24. mail, kui ilm keeras jälle jaheduse poole.

Kokkuvõtteks arvutati EMHIs mai keskmiseks õhutemperatuuriks 11,4 °C (norm 10,1°), sademeid tuli 59,1 mm (norm 41 mm). Soojem paik oli Võru (13,2°), külmem Ristna (9,1°), vihmaseim koht – Jõhvi (96 mm ehk 233% normist), kõige kuivem aga Vilsandi (41 mm, 82%).

Kui aprillist jäid meelde Islandi tuhapilvedega seonduv, siis mais varjutasid sinise kandi elanike taevast sääsepilved. Viimased olid muidugi hullemad, sest kui kõrgel hõljuv tuhk häiris vaid kaugel reisijaid, siis kohalikud pinisejad tegid kõigi elu raskeks. Kasulik näpunäide metsades või aasadel rändajaile: tundras või taigas matkajail on alati kaasas põhjata ämbrid – see kergendab tunduvalt sealseid asjaajamisi!

Suuremat tuska valmistasid paduvihmad Lõuna-Poolas ning Tšehhimaal, uputused ähvardas isegi Varssavit. Evakueeriti kümneid tuhandeid elanikke. Peaminister Donald Tuski valitsus palus EL-ilt hädaabi, sest kahjud ületavat juba kahte miljardit eurot. Mitmed tsaariaegsed soojarekordid ületati 13. mai kuumalaine ajal (näiteks sai Peterburi uueks tiptulemuseks 27,5°, Komis aga Sõktõvkar 29°). Kolumbias sai välgutabamusest surma kolm palverändurit, ligi 70 vigastada. Tugevais äikesetormides Bangladeshis hukkus 12, kõrvetada said veel 30 inimest. Saksamaal tappis tornaado poolt murtud puu all 6aastase tüdruku. Eyjafjallajokulli vulkaan tegi puhkepausi, kolleeg Katla all aga hakkas midagi podisema.

KUUM PÄIKE KÜTTIS JAANI LÕPUKS ÜLES

Juuni oli üldiselt jahedapoolne, samas niiske

Läinud juunis võis ilmataat kuulda nii kirumist kui kiitust. Viimast rohkem kuu lõpu poole. Paljus sõltub see jaanilaupäeva ilmast. Ikka kaldutakse arvama, et sellal alati sajab. Statistika näitab aga, et tõenäosus märjaks saada on kõige suurem vaid Jõhvi kandis (50%) ja Valgamaal (48%), saartel võib enamik pühi päris kuivale jääda (Ristnas sajuvõimalus 29%). Tänavused jaanipühad juhtusid olema kena ilmaga – jaaniõöl tibutas veidi vaid maa kagunurgas. Suvine pööripäev oli seevastu õige pöörane – mitmel pool sadas tõelist paduvihma (Võrus ööpäevaga 51, Väike-Maarjas 36 mm!).

Kas pole huvitav, et suvi algab põhjapoolkeral ametlikult alles 21. juuni paiku, paljude maade palavaimal kesksuvel? Ja et kohe hakkavad päevad lühenema? Esimene suvekuu algas jahedalt: 6. juunil mõõdeti meie öökülmapoolustel Kuusikul ja Jõgeval maapinna lähedal 2,4 miinuskraadi! Edasi kukkus sadama, kuu keskpaiku aga tormama. Näiteks murdsid Peipsiäärses Kalmakülas tuulehood kümneid puid, lõhkusid katuseid. Õnnetuskohast mitte kaugel Tiirikoja ilmajaamas registreeriti puhanguteks vaid 15 m/s. Äkki oli tegemist tuulispasaga?

Teine, 12. juunil toimunud õnnetus tõi kaasa hoopis traagilisemaid tagajärgi: Kolga lahel hukkus süstamaratonil kolm võistlejat. Ebakompetentsed korraldajad ei arvestanud üldse ilmatega, mis hoiatas 14–16 m/s puhuva maatuulega. Merevesi püsis külmana aga kuni päris kuu lõpuni.

Kui EMHIs tehti ilmast kokkuvõtteid, selgus, et 2010.a. jaanikuu oli pikaajalisest keskmisest (aastad 1971–2000) 0,4 kraadi võrra jahedam (14,1°). Kõige soojem paik oli Võru (15,6°), külmem aga Ristna (12,6°). Kõrgeim õhutemperatuur 28,4 kraadi mõõdetigi Võrus kuu viimasel päeval, minimaalne (–0,3°) aga 6. juunil Kuusikul. Vihmaseim kant oli samuti kagunurk (Võrus 123 mm ehk 166% kuunormist), märksa kuivem püsis Ruhnu (36 mm).

Paaril päeval paukus pikne, kahel ööl õnnestus noorel ilmatundjal Jüri Kamenikul pildistada helkivaid ööpilvi.

Päikese pruunistavat ultraviolettkiirgust iseloomustav indeks küündis Tõraveres kõrgete näitajateni (üle 7) juunis üheksal korral. Kes kalleid põletusevastaseid määrdeid ei taha osta, sellele soovitaks õpetust muistse alternatiivse meditsiini vallast: kes kolm päeva enne jaani sülitab sipelgapessa, selle nägu ei kõrbe suvel ära!

Põuane oli paljudes maades. Indias ja Venemaa Kaug-Idas palvetati päästva vihma eest. Vähemalt idas andis see tulemusi. Hiinas sadas kohati alla tohtu kogus vett – 604 mm kolme päevaga, üleujutustes on juba kannatanuid üle 10 miljoni. Uputas samuti Prantsuse Riviera. Ööpäevaga sadas seal kolm neljandikku kuunormist, hukkus 20 inimest. Enneolematu kuumalaine kattis Venemaad – Voronežis mõõdeti rekordiks 38,9, Moskvas aga 32,8 kraadi. Uus ilmarekord püstitati ka Antarktises. Vostoki jaamas saadi uueks juuni rekordiks –80,1°. Külmlõunast küündis isegi Austraaliasse – näiteks mõõdeti Sydney's härmas maa kohal vaid 4,3°C. Algas orkaanide hooaeg. Kesk-Ameerikat ründas Vaikselts ookeanilt orkaan Agatha, tappes üle 140 inimese, esimene Atlandilt – Alex jõudis 2. kategooria orkaanina Texase piirile. Araabia merel tegi aga ilma tugev troopiline tsüklon, nimega Phet (tai keeles teemant).

JUULI VIIS EESTI VIIE PARIMA KLIIMAGA RIIGI HULKA

Aasta tagasi algas kokkuvõtte heinakuu ilmadest selliselt: “Ei ole tänavuse suvega rahul töötajad ega puhkajad. Rõõmustavad vaid kummikumütüjad”. Tänavu pani aga meie ilmastik paljudele lõunamaadele pika puuga: Saadjärve ääres säras päike kui Tšaadis, Ugandimaal paukus pikne nagu Ugandas. Oli päevi, kui Vahemere saared olid palju vihmased Väinamere omadest. Õnneks pääses Valgamaa taolisest palavusest, mis valitses Volgamaal.

Üks kuumalaine teise järel löid üle Eestimaa kokku: kui eelmisel palaval juulikuul 2006. aastal märgiti imena ära seitset päeva Võrus, kui õhusooja oli jutti üle 30 kraadi, siis nüüd mõõdeti seal 14 sellist päeva. Ja vaid kahel päeval (kuu alguses) langesid seal maksimumid allapoole 25 pügalat! Ei teagi teist sellist suvekuud, kus pea kõigis meie ilmajaamades (Sõrve ja Roomassaare välja arvatud), oleks õhusoe ületanud maagilist 30 kraadi piiri. Kõike seda tegid Venemaal juba pikki nädalaid paigal püsinud kõrgrõhkkonnad, millele Saksamaal Berliini Vabas Ülikoolis on pandud poeetilised nimed Zadok, Achilles, Beowulf...

Juuli Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arvutati EMHIs rekordiline 21,8 °C. (Vähemalt Tartu 1865. aastast algavas vaatlusreas pole kuumemat heinakuud kirja pandud). Pikaajaline keskmine ehk norm (1971–2000) jääb tänavusest näidust tervelt 5,1 kraadi võrra maha! Palavaima paigana püsis Võru 23 kraadiga, tunduvalt jahedam oli saartel (Ristnas 20,6 ja Sõrves 20,8°). Mitmed ilmajaamad said uued soojarekordid – nende hulgas ka Narva-Jõesuu 34,5 kraadiga, 2010.a. suve tiptulemusega.

Nagu suveti, hoovihmade aegu, ikka, olid vihmakogused riigi eri kohtades väga erinevad: kui Tallinnas sadas 147 mm (191% normist), siis Jõhvi sai vaid 6,6 mm (8%), sedagi kuu alguses. Pole siis mingi ime, et Ida-Virumaa viibib pidevalt äärmiselt suures tuleohus. Äikesetormide ajal saime tunda ka tõelisi paduvihmasid – Tallinnas kahel korral (57 ja 30 mm ööpäevaga), Pärnus 52, Ruhnus 47 mm jne. Sünoptikud said 15. juulil Tallinna linnavalitsuselt tänukirja ühe uputuse väga õigeaegse hoiatuse eest: hullemad tagajärjed jäid seekord tulemata.

Palju pahandust tegi äike ja sellega kaasnenud rahe. Murdusid puud, süttisid majad, hukkusid kariloomad. Mitmel juhul kirjutati lehtedes, et seda tegid trombid, keeristormid. Tuulispasa ehk trombi ehk tornaadoga võis vast mõnes paigas tegemist olla (Kadrinas olla pilvelehitrit nähtud), tavaliselt on kurja juureks ikkagi äikesepilvega sageli kaasnevad võimsad tuuleiilid. Kui keegi näeb aga pikse ajal pilvest laskuvat lehitrit, kui puud on murtud või langenud risti-rästi ning kuni paarisaja meetri laiuses ribas, vaat siis on seal küll teotsenud keeris. (Tornaadosid registreeritakse Eestis igal aastal paar tükki, äikeselise 1998. aastal oli neid juunis koguni 24 korral).

Supelrandades soojenes vesi hoogsalt. Mõnel pool jõudsid kohale ka sinivetikad – seal oli tegu juba raiskuläinud supiga. Elevust tekitas Soome lahe ääres nn süvaveekerge: idatuultega viidi soe vesi rannast eemale ning see asendus ootamatult meresügavusest tõusnud karge 6–10 kraadisega.

Lõuna-Ameerikas hukkusid inimesed külma-, Euraasias kuumalainetes. Venemaal muutusid palavusrekordid pea üle päeva. Bõkovo lennujaamas Moskva külje all mõõdeti näiteks jube 39,6 °C, vihma tuli aga 13% normist. Kui Eestis veel viljaga häda pole, olevat Venemaal juba viiendik saagist hävinud. “Helsingi on täna haige!” võiks olla soomlaste popim lugu sel suvel (kui nad toda laulu teaksid!), sest seal maal mõõdeti uueks riigi kuumarekordiks 37,2 kraadi. Pakistan ägab paduvihmade käes – hukkunuid arvatakse olevat üle 1500.

Kunagi pole ilm nii hea, kui tahaks ja nii halb kui näib.

ÜLIKUUM SUVI LÖPPES AUGUSTIS

Ka august oli soe, niiske, äikeseline

“Selle suve tunnuseks jäävad ilmselt kuumapalangud, mis korduvad väikeste hingetõmbeaegadega”, ennustas juuli algul sünoptik Merike Merilain. Ja ei osanud keegi ette näha, et need kujunevad enneolematuks kuumalaineks, mis kestis pea augusti lõpuni!

Kolmas ametlik suvekuu polnud küll nõnda palav kui juuli, siiski andis ta oma panuse, et tänavune suvi tervikuna pääses Eesti kliima ajaloos soojuselt kõrgeimale astmele. EMHIs arvatati lõikuskuu keskmiseks õhutemperatuuriks 18,3 °C, mis ületab pikaajalist keskmist ehk normi 2,5 kraadiga. Palavaima paigana paistis silma Kihnu saar (19,6°), jahedam oli Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarjas 17,5°). Maksimaalne temperatuur mõõdeti 7. augustil Narva-Jõesuus – 35,4 kraadi. Kuu lõpupäevadel ei suutnud ilmataat rekordigraafikus püsida: õhusoojus langes isegi alla normi ja kohati esines öökülma.

August jääb paljudele meelde ka rohkete sademete poolest. Eesti keskmine vihmakogus (122 mm, 160% normist) ei ole rekordiline, küll aga tuli mitmel pool tõelist paduvihma. Näiteks sadas Ruhnus 29. kuupäeval 90 mm, mis vastab poolteisele kuunormile, kogu augustis aga 228 mm (370 % normist)! Sealne lennuväli lirtsus veel kaua. Veelgi enam kasteti Võrumaad (243 mm), kuivale jäi seekord Kunda (39 mm).

Eesti kliima ajalukku läheb 2010.a. august veel paari tormiga, millest tugevaim oli 8. kuupäeval, kui derecho-nimeline äikesetorm laastas eriti Kirde- ja Ida-Eestit. Kahjustuste hulk metsades on igati võrreldav sealmail 2002. aastal möllanud maruga. Väike-Maarjat “väitsanud” 36,5 meetrit sekundis puhunud pagi-iil viis kirikult torni, Soome lahe ääres rulliti maha laiad metsalangid.

Suvi otsas?

Kui mõni (mitte-)feminist tahab, võib ta praegust perioodi tingimisi vananaiste suveks kutsuda, sest päeval on parajalt soe ning paar ööd olid varem üpris külmad. Läbi on saanud aga kolm meteoroloogilist suvekuud ning ka kliimaatiline suvi, aeg, mil keskmine ööpäeva temperatuur püsivalt on kõrgemal 13 kraadist. Too viimane aasta-aeg oli tänavu isegi kahes osas. Näiteks Tartumaal kestis ta algul 12. maist kuni 23. maini, edasi ilmad jahenesid jällegi kevadisteks. “Päris” suvi vältas aga 31. maist kuni 27. augustini välja. Kolme suvekuu keskmise õhutemperatuuri osas jättis tänavune aasta eelmised kaugele maha. Viimase poolsajandi näitajad on: 2010 – 18,1°, 2002 – 17,9°, 1972 – 17,8°, 2005 – 17,4°, 1992 – 16,3°. Tartu suve keskmisel (18,6°) pole võrdset kogu mõõteperioodi jooksul alates 1866. aastast.

Sademetelt ei paistnud läinud suvi sedavõrd silma: viiekümne aasta pingereas jäi ta Eesti keskmise vihmakoguse 254 mm alles 14. kohale. Meenutagem, et niiskeimad suved olid 1998 (354 mm), 1978 (318 mm) ja 2008 (315 mm). Kõige sajusemad kohad tänavu olid Võru (412 mm kolme kuuga ehk 177% normist), Ruhnu 384 mm (242%), Kihnu 362 mm (232%) ning suvepealinn Pärnu 303 millimeetriga (153% normist). Võrdluseks: Jõhvis sadas vaid 152 mm (68%), Kuusikul 157 mm (69%) ja Kundas 159 mm (79% normist).

Sageli paukus pikne. Näiteks augustis registreeriti äikest Väike-Maarjas 15, Võrus 14, Tartus 11

päeval, isegi Vilsandil 10 päeval!

Suvi välismaal

Juuni-august põhjapoolkeral jääb eeskätt meelde suure kuumusega Venemaal ning uputusega Pakistanis, lõunapoolkeral aga tavatu jahedusega Lõuna-Ameerikas. Moskvast tõusis õhutemperatuur üle 30 kraadi 43, üle 35 kraadi 15 päeval! Suremus suduses pealinnas suurenes 51%. Maastikutulekahjudes, neid oli ligi 30 000, kadusid maalt terved külad, kärssasid viljapõllud. Eesti päästetöötajate abi võeti tänuga vastu (meenutagem, et 1939. a. Petseri suurpõlengul ei lastud Vene pritsimehi üle piiri!). Kõrbelõhna Vene metsapõlenguist oli tunda isegi meil. Nukra huumoriga nentisid naabrid, et eriti hinnatuiks said sellal filtriga sigaretid (ikkagi filtrid!). Pakistanis on vihmavalangute tõttu hukkunud ligi 2000 elanikku, parkümmend miljonit on kaotanud kodu. Naabermaal Indias on samal ajal paiku, mis kannatavad tugeva põua all. “Kõik superkompuutrid ja satelliidid ei asenda vihmajumalat”, nentis sealne põllumajandusminister Ajit Singh.

SOOJAPOOLNE SEENETAV SÜGISKUU

“Esimesel septembril on alati ilus ilm! Ehk ütleks keegi, kes seal üleval ilma reguleerib?”, ütles tarkusepäeval viis aastat tagasi koolijuht Lauri Leesi. Mõnikord ei ole sügiskuu algus mitte lihtsalt kaunis, vaid ka lõunamaiselt palav (1992. aastal näiteks 28° kuni 30°).

Ka 2010.a. mihklikuu algas traditsiooniliselt – oli kuiv, sooja mõõdeti kohati 19 kraadi. Ka edasi kulgesid ilmad tavapäraselt – algasid vihmad, sügistormid. Kolmandal kuupäeval murdusid puud, katkesid elektriliinid, sadamates uppusid paadid. Temperatuurinäidud olid aga isegi väiksemad keskmistest ehk normist. Teine kümmepäevak püsis sombuse, soojana, samas sajusena. Vihma tuli tavapärasest kogusest pea kaks korda enam. Vilsandil sadas pea igal päeval kõvasti, kokku 70 mm, seega 3,6 korda normist enam!

Kuu lõpul ilmad jahenesid uuesti, vihma valas peamiselt saartel (Sõrve ja Ruhnu said kaela oma poolteist normi!), samas jäi Kirde-Eesti jäi üpris kuivaks. Saari ja rannikut rappisid 27.–28. septembril tugevad tuuled, tehes jällegi peavalu elektrimeestele. Kui EMHIs ilmaandmed said kokku võetud, selgus, et mihklikuu keskmiseks õhutemperatuuriks arvatati 11,8 °C, normikohase (aastad 1971–2000) 10,9° asemel. Merevesi polnud küll supluseks paras, küll aga soojendas saarte ilmastikku (Ristnas 12,9°). Jahedam oli, nagu ikka sügiseti, Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarjas 10,7°). Eesti territoorium sai keskmiselt 82 mm vihma (120% normist). Sademete pingerida kujunes selliseks: Ruhnu – 125 mm (218%), Viljandi – 109 mm (164%) ja Tartu-Tõravere – 106 mm (160%). Viimasele kohale jäi Kunda 47 millimeetriga.

Kas talv tuleb erakordselt külm?

19. septembril sadas Põhja-Eestis mitmel pool maha paks rahekiht. Et paar päeva varem oli just meediast läbi käinud pommuudis – Poola meteoroloogid ennustanud, et see talv kujuneb tuhande aasta külmimaks, siis tundus valge maa andvat kartustele alust. Too uudis, muide leidis kajastust mitmel maal, Poolas olevat tekkinud isegi paanika. Prognoos tundus olevat absurdne, pealegi ei leidunud Poola meteoroloogia ja veemajanduse instituudi ehk ilmasteenistuse kodulehelt ei olnud midagi asjakohast lugeda. Šveitsis Davosis toimunud päikesekiirguse uurijate nõupidamisel püüti Poola kolleegidelt saada teavet säärase jubeda talve-ennustuse kohta. Varssavist vastati, et neil pole õrna aimugi, kust Agerpress taolise prognoositeate välja võttis! Igatahes ükski sealne klimatoloog

polevat küll midagi sellist väitnud. Mida võib täiesti uskuda.

Ilm laias maailmas oli nagu ikka – kus uputas, kus tuuseldas. New Yorki tabas 15. septembril kaks tornaadot ühel päeval. Hukkus naine, kelle auto sattus murduva puu alla. Kuuekümneme aasta jooksul on pöörised tabanud seda linna kümnel korral. Mudavoolud tapsid inimesi Mehhikos, Guatemalaas, Haitis, Itaalias... Ametist sai lahti Moskva linnapea Lužkov, kes möödunud sügisel lubas, et talvel ei ületa lumepaksus linnatänavail 15 sentimeetrit. Pealinn uppus lumme!

VIINAKUUS SAI KA SELGET PÄEVA NÄHA

Mõnikord sarnaneb ilmataat teleprogrammide kokkupanijatega – puha kordused. Nii nagu Poirot lahendab aastast aastasse samu Inglismaa mõrvajuhtumeid, nii saavad sageli ringi peale ka atmosfäärisündmused. Kuid ikkagi harvemini. Kui sel sügisel äratas tähelepanu vististi Poolast pärit erakordselt külma talve prognoos, siis viie aasta eest ennustasid Briti sünoptikud ülikarmi pakase tulekut Ida-Euroopasse. (Veebruar tuligi keskmisest külmem).

Viie aasta pärast mõjutas täpselt sama olukord ka päikesekiirguse uurijate tegemisi. Nimelt Džeitsis Davosi linnas toimuvatel suurtel rahvusvahelistel kiirgusmõõturite võrdlustel olid ilmad oktoobri alul palju viletsamad Eesti omadest – sadas vihma, lund, taevast oli pilves. “Vahetame ilmad ära,” pakkusid mõõtmiste korraldajad nii tänavu kui viie aasta eest. (Õnneks saadi lõpuks ka seal selgeid päevi näha, mõlemal korral). Ja nii nagu 2005. aastal, nii palju sadas Eestis keskmiselt samuti vihma, sekka paar päeva ka lörtsi-lund.

Kui viie aasta eest oli maa nii kuiv kohati, et aednikud pidid taimi kastma, et nood talve kergemini üle elaksid, siis nüüd oli väga kuiv vaid oktoobri esimene kümnepäevak. Eesti keskmiseks sademete koguseks arutati EMHIs vaid 0,7 mm! Lääne-Eesti ja saared said napilt vihma ka kuu keskel, alles kuu lõpul kukkus valama, seda eriti Sõrves (10 päevaga 54 mm ehk 225% normist, st keskmisest kogusest). Kogu Eesti sai viinakuus keskmiselt sademeid 51mm ehk 73% normist. Rohkelt sadas Kirde-Eestis (Jõhvis 86 mm ehk 113% normist, Narva-Jõesuus 83 mm, 116%). Kuivemad paigad seekord olid Ruhnu saar 37 ja Tallinn 38 millimeetriga.

Õhusooja nappis

Soojem oli kuu algus, kaks kolmandikku oktoobrist näitas kraadiklaas aga tavalisest jahedamat temperatuuri. Erandiks olid vaid kuu kõige viimasemad päevad, kui päike jälle näitas mahedamat palet. Eesti keskmiseks õhutemperatuuriks arutati 5,2 kraadi (nagu mullugi), mis on 1,1 pügala võrra normist madalam näit. Nagu ikka sügiseti, oli soojem saartel (nii Vilsandil, kui Ristnas kui Sõrves 7,3°), jahedam aga Pandivere kõrgustikul (Väike-Maarjas 3,3° ja Jõgeval 3,9°). Kõige kõrgem temperatuur mõõdeti seekord Lääne-Nigulas 2. kuupäeval (15,4°), madalaim aga 17. oktoobril Väike-Maarjas (–4,8°).

Kuu keskel said inimesed saartel ja põhjarannikul tunda ka marulisemat tuult Saksamaal Quannaks ristitud tormis. Nimelt mõõdeti 15. oktoobri öösel Pakri poolsaarel maksimaalseks tuulepuhanguks 29,5 m/s, Vilsandil 28,7 ja Rohuneeme sadamas 27,6 m/s. Siinkohal on paslik meenutada, et puhanguiti võivad tuuleiilid tõusta kaunis tugevaiks, samal ajal kui keskmine tuule kiirus ei pruugi “päris” tormi väärtusteni küündidagi (keskmine tuul rahvusvahelise skaala järgi üle 21 m/s). Nii oli Pakril 15. oktoobri öösel keskmine tuul vaid 14 m/s ümber, Dirhami sadamas aga tolle tormi lõige

kõvem – 19,4 m/s (maksimaalsed puhangud 26,6 m/s). Hoopis eriskummaline on leida, et kurikuulsa augustitormi ajal oli tormipuhang, mis purustas Väike-Maarja kiriku torni, teatavasti 36,5 m/s, samas kui tunni keskmiseks tuuleks mõõdeti vaid nigel 5,7 m/s!

Ilmast mujal

Kagu-Aasia elanikke kohutas taifuun Megi (korea keeles “säga”) tegevus. Supertaifuuni staatuse sai too torm Filipiinide läheduses – tuule kiirus puhanguiti küündis 72 m/s. Muide, eelmine säärane maru möllas sealkandis Nida-nimelise taifuuni näol 2009. aastal. Olles tapnud 47 filipiini, keeras torm Hiina poole. Mandrile jõudes aga tormi jõud taltus. Amazonase jõgi on tugeva põua tagajärjel madalaimal tasemel alates 1902. aastast. Paljud piirkonnad on kuulutatud loodusõnnetuse all kannatavaks. Jakuutias langes õhutemperatuur juba kuu keskel alla –30 pügala. Samas mõõdeti Gröönimaa läänerannikul pea 20 soojakraadi – kõva näit isegi sealse suve kohta!

KAS IKKA KÕIK IGATSEVAD NOVEMBRIS TALVE?

Kui enamiku aastast ootavad me kaasmaalased suvist soojust ning päikesepaistet, siis novembri saabudes igatsetakse veidi krõbedamat külma. Silm aga naudiks lumist vaadet. Musta porise maa aegu võiksime vast koos teiste põhjamaadega Euroopa Liidult välja kaubelda talvise masenduse ehk kaamose kompensatsiooni? Aga kas ikka kõik ootavad talve? Ühe küsitluse kohaselt 39 protsendile naistest talv meeldib, 61 protsendile mitte väga. Sama gallup selgitas veel, et 39 protsendil naistest oli kasukas olemas, 61 protsendil mitte.

2010. aastal läks novembris vaja nii vihmavarjusid kui tõsisemat talveriiet. Ilmaskaalal muutus õhusoe 12 plusspügala kuni pea 26 miinuskraadini. Sadas nii vihma, lörtsi kui lund. Nagu tavalisel eeltalvel ikka. Hingedeaeg kuu esimeste päevade paiku oli vaikne – see näitab, et esivanemad oli Eesti rahvaga rahul. Juba palju aastaid ei sunnita meid ka novembris oktoobripühi pidama, st demonstratsioonidel marssima. Mäletate veel, kuidas paarkümmend aastat tagasi kõik asutused pidid 6. novembril trüki- ja paljundusmasinad panema pitseeritud ruumidesse. Miks küll, uurib praegune põlvkond. Aga sel lihtsal põhjusel, et 1917. aasta 24. oktoobri õhtul nii ei tehtud ja tulemuseks oli riigipööre!

Mart oli Kadrist soojem

Noortest transvestiitidest valutasid martidel varbad seekord vähem, kui kadridel küüned külmetasid. Oli ju novembri lõpukolmandik eelmistest kõvasti jahedam. Eesti keskmised õhutemperatuurid olid esimesel ja teisel dekaadil meteoroloogia ja hüdroloogia instituudi arvutuste kohaselt 1,3 ning 3,6 kraadi normist ehk pikaajalisest keskmisest soojemad, kolmas aga tervelt 4,6 ° võrra külmem. Et üle suhteliselt sooja Soome lahe kandus meile kirdest jäist õhku, tekkisid nn järve- (mere-, lahe-)efekti tõttu suured värsked lumepilved, mis tühjenesid Põhja-Eesti kohal. Tallinn mattus lumme.

Kokkuvõttes jäi talvekuu keskmine temperatuur 1,1 °C 0,2 pügala võrra normile alla. Sademeid tuli keskmiselt 94 mm, mis teeb ligi 150% tavalisest kogusest. Palju sadas Valgas (123 mm) ja Mustvees (117 mm), vähem saartel (Vilsandil 56 mm). Püstitati ka paar ilmarekordit, küll kohalikku. Näiteks 15. kuupäeval mõõdeti Tõraveres uueks päevarekordiks 11,8 °C, Jõhvi temperatuurinäit viimasel kuupäeval –25,9° (kohalik kuu külmarekord) jäi vaid kümnendiku kraadi

võrra alla Eesti novembri rekordile, püstitatud kaugel 1951. aastal Jõgeval. Sel kuul pole nii paksu lund kunagi varem mõõdetud ei Vanakülas Lahemaal (46 cm) ega Jõhvis (44 cm).

Moskvas püstitati uusi novembri soojarekordeid neljal päeval jutti (kõveim isegi öösel, mida juhtub harva: 13,5°!) Uputas Peterburis, Belgias, Hollandis, Inglismaal. Sirvisin vanu materjale: täpselt kahe aasta eest kirjeldati üleujutust Cornwalli poolsaarel Edela-Inglismaal nii: „Valitseb absoluutne kaos!“ Siberis Verhojanski linnas avati pidulikult mälestussammas „125 aastat külmarekordist“. Too põhjapoolkera tipptulemus $-67,8^{\circ}$ mõõdeti juba 3. jaanuaril 1885. aastal. Küsimus mälumängureile: milline riik maailmas on sündinud tänu loodusõnnetusele? Vastus on selline: 12. novembril möödus 40 aastat inimkonna ajaloo vast kõige ohvriterohkemast ilmakatastroofist. Ühe ööga sai Ida-Pakistanis Gangese jõe deltas väga tugeva troopilise tsükloni tekitatud üleujutuses surma vähemalt pool miljonit inimest! Valitsus ei suutnud kannatanuile kiiret abi osutada. Tulemus – 1971. aastal löi piirkond Pakistanist lahku ning tekkis Bangladesh riik.

KAS NII VALGEID JÕULE ME SIIS TAHTSIMEGI?!

“Aitab juba! Keerake lumekraan kinni! Ärge irvitage inimeste üle!”

...sellise meeletiku palve saatis keegi kaasmaalane EMHI sünoptikuile aasta eelviimasel päeval. Hilja. Liig kaua on igatsetud valget aasta lõppu, “tõelist talvemaastikku”. Aasta-aegadega on siinkandis ilmselt sama lugu kui meie iseloomuga – alul ei saa vedama, pärast pidama. Karta on, et sääraseid talvesid saame veel edaspidigi nautida. Lumi on nagu kauaoodatud külaline, kes on kena siiani, kui ei jää liiga kauaks ega kipu möllama. Detsembris saime kõik tunda, mida tõi kaasa kirglike Monika ja Scarletti visiit. Lohutav on vaid teadmine, et mujal läks palju hullemini.

Las kallab!

Aasta lõpupäeval mõõdeti Kuusikul lumekihi paksuseks 75 cm, mis jäi eelmise talve rekordile (saadud veebruaris Jõhvis ja Alajõel) kolme sentimeetri võrra alla. Muide, see on ka Kuusiku absoluutseks lumerekordiks. Detsembri lumikatte tuseduse rekordeid mõõdeti 21 jaamas!

Jõulukuu paistis silma ka madala õhutemperatuuri poolest: Eesti keskmiseks arvutati EMHIs $-6,5^{\circ}\text{C}$, mis on normist madalam tervelt 4,4 kraadi võrra. Õnneks päris pakast me tunda ei saanud. Vaid Jõhvis langes aasta viimase päeva õhtul piiritusesammas kraadiklaasis korraks $-21,6$ pügalani. Mandril polnud ühtki, Hiiumaal oli vaid üks sulapäev. Seega oli ühtlaselt jahe detsembrikuu.

Jõhvi oli ka kuu keskmise temperatuuri poolest Eesti kõige külmem paik ($-8,3^{\circ}$), terake soojem oli Jõgeval. Saartel oli märksa soojem – Vilsandil ja Ristnas $-3,4^{\circ}$. Sademeid tuli jõulukuul ikka lume, teralume, jäävihma või lörtsi kujul. Kui kõik see kraam üles sulatada, siis oleks veekiht maapinnal keskmiselt 80 mm paksune. Enam sadas Türil (113 mm), kõige vähem aga Vilsandil (49 mm).

Lumetormidest tekitas rohkem elevust Monika-nimeline (ristiema õiguse ostis Berliini Vaba Ülikoolilt 199 euro eest keegi Monika Pfrengle-Sewing), mis tõi Eestisse ööpäevaga juurde kuni 38 cm lund! Üks maakohat sai isegi uue nime – Padaorg ristiti rahvasuus Hädaoruks. Maksimaalne tuule kiirus küündis tormi aegu Dirhamis 26,1, Kundas 25,9 meetrini sekundis. Tuuleiilid viisid Tallinnas Patarei merekindluselt katuse. Lumetormis sähvisid isegi välgud.

Ilmad olid hullud nii läänes kui idas. Suurbritannias tõid lumetormid ja pakane kaasa tõelise kaose

teedel. Šotimaa transpordiminister Stevenson kaotas koguni oma ametikoha. Lennujaamad paljudes riikides tuletasid meelde Islandi vulkaani purske aegu. Poolas hukkus külma pärast ligi sada inimest. Moskvat sadas mitu päeva sellist jäävihma, mis halvas täielikult liikluse nii linnas kui lennuväljadel. Tormine oli ilm ka USAs ja Kanadas. Lumesajud püstitasid ka seal hulga kohalikke rekordeid. Austraalia kirdenurk on üle ujutatud veest, mille tõi troopiline torm Tasha just jõuludeks.

Lõpetuseks soovin lugejaile head uut 128,53. euroaastat!